

Losonczy György: A cirkuszkarrier rendszerelméleti megközelítésben (2. rész)

1. A rendszerelmélet

A cikksorozatam első általános bevezetését követően,* mely a cirkuszkutatás palettáján igyekezett elhelyezni a munkámat, most az elméleti tájékozódás háttérét vázoló fel. Célom e kísérletként is felfogható publikációsorral az, hogy a rendszerszemlélet[i] alapján összefoglaljam a sikeresség tényezőit és azok rendszerszintű összefüggéseit a rendelkezésemre álló empirikus tapasztalatok feldolgozásán keresztül.

Manapság már szinte reflexszerűen ütjük be a megfelelő keresőszót a Google-ba azért, hogy beszerezzük az alapinformációkat bármely témakörben, és leggyakrabban a Wikipédia szokott a segítségünkre sietni. A rendszerelméletre és/vagy Bertalanffyra vonatkozó böngészés eredményeként (angolul igen, [ii] de) a magyar nyelvű szabad enciklopédián nem lelhetők fel ezek a címszavak.[iii] Tény, hogy nehezen emészthető diszciplínáról van szó, nyilván nagy a kutatói felelősség a felszínes megállapítások nyomán keletkezhető konfúzióval kapcsolatosan.

Ha az érintett egyetemi tematikák valamelyikére vetünk egy pillantást, belátható, hogy kemény reáliával állunk szemben: „*Alapfogalmak: a jel, a rendszer, a hálózat fogalma; irányítás, vezérlés és szabályozás fogalma. Jelek osztályozása. diszkrét és folytonos idejű ill. értékű jelek, Determinisztikus és sztochasztikus jelek fogalma. Diszkrét idejű jelek leírása. Speciális jelosztályok: belépő, páros és páratlan, véges tulajdonságú, ablakozott jelek. Speciális vizsgáló és leíró jelek: egységimpulzus, egységugrás, Dirac-impulzus. Műveletek diszkrét idejű és folytonos idejű jeleken*”.[iv]

A *Cirkuszi akrobatika* olvasóit nem szükséges bevezetni e tudományszak rejtelméibe, itt csak arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy az érdeklődésem irányultsága összecseng a cirkuszkutatás főáramával. A cirkusztudományok atyjának ugyanis Paul Bouissacot tekintik, aki több mint negyven évvel ezelőtt megjelent könyvével, melynek címe *Circus and Culture*[v] kijelölte a produkciók vizsgálati kereteit, és pedig szemiotikai megközelítésben, ami a jelek tudománya, tehát nagyrészt az előző bekezdés alapfogalmaival operál. Ez a megfelelő hivatkozási rendszerrel és szigorú logikával felépített kötet megkerülhetetlen, nincs olyan kutatás, amely ne utalna rá.

Bouissac irodalomtudós, nyelvész, klasszika-filológus, valamint pszichológus egy személyben,[vi] és fő referencia-területe a kulturális antropológia. A magyar nyelven elsőként megvédett PhD-disszertáció[vii] szintén hasonló gondolkörben, a kommunikációelmélet égisze alatt született meg, ennek a szerzőnek MA-képesítése és kisdoktori[viii] fokozata szintén bölcsész alapokon nyugszik (magyar nyelv és irodalom, illetve újkori történelem). Jómagam az informatika tudományának aspiránsaként jelentős cirkuszsakmai, valamint pedagógusi gyakorlattal és – reményeim szerint – az elengedhetetlen tudományos fegyelmességgel igyekszem ezeket az excentrikus jelenségeket közös nevezőre hozni.

2. A sikerességről

Ahhoz, hogy valaki artistaművész lehessen, sikeressé kell válnia. Mi a siker? Hogyan lehet mérni? Vajon attól lesz sikeres valaki, hogy boldogan csinálja azt, amit csinál? Vagy vagyoni helyzete jobb, mint az átlagé? Vagy egy fesztiválon megnyeri a fődíjat? E kérdések

körüljárásához érdemesnek tűnik előljáróban néhány szlogent felidézni, melyek a folyamatos fejlődés ([Kaizen](#)^[ix] 改善 = „Change for the better”), valamint a „pozitív” flow^[x] címszavak alatt gyakran citáltak a piackutatók körében.

A Lego cég jelmondata például: „Csak a legjobb elég jó” - *“Only the best is good enough”*.^[xi] „THINK BIG!” Gondolkodj nagyban! Az álmokat (víziókat) misszióvá kell változtatni, hogy a kitűzött cél elérhető legyen egy tudatos folyamat során. A sikeres üzletasszony, Arianna Huffington szerint pedig: „*gyakran, a különbség siker és bukás között egyszerűen a kitartás.*”^[xii]

A pragmatikus szempontokat szem előtt tartva idézhetjük továbbá Csíkszentmihályit: „*első lépés, hogy kifejlesszünk egy olyan szokást (attitűdöt), amellyel bármilyen végrehajtandó feladatvégzést koncentrált állapotban tegyünk, szemben a tehetetlenség érzéssel.*”^[1] A mozgáskultúra felőli kiindulásul: „*válassz egy sportot, amelyet élvezni fogsz és illik hozzád!*”^[xiii]

Megfelelő képzettség és pszichológusi kompetencia nélkül is megállapítható annyi, hogy a sikeresség érzete egy pillanatnyi lelkiállapot, amely elmúlik. Az ember sikeresnek érezheti magát néhány napra (pl. kellemes hétvége eltöltése), néhány hónapra (pl. vadonatúj autó használata) vagy néhány évre (pl. neves fesztivál-díj elnyerése). Értelmezésben a sikeresség szinonimája a piacképesség, a minőség pedig meghatározó a modern versenyorientált piacon ahhoz, hogy egy termék (legyen az pl. produkció) vezető pozícióba kerüljön. Olyan kardinális kérdésekre keresem a választ, mint például

- az artista szakmai sikerességének főbb tényezői,
- optimális szakirány- és tanárválasztás,
- optimális oktatási feltételek meghatározása,
- a produkció-alkotás folyamata és stratégiái.

Artistaművésszé válni mindenki számára komoly kihívás. Kihívás mind a cirkuszi családok sarjainak, mind a „privát”^[2] személyeknek is. Sikeres artistának lenni nem más, mint létrehozni egy olyan produkciót (számot), amelyet nemzetközileg is elismernek. Mint minden más sikeres „dolog”, úgy a sikeres artista-produkciónak is megvan a maga „receptje”. Egy sikeres produkció létrehozása komplex feladat, szükségeszerű adaptálni a legújabb szemléleteket.

Miért „buknak el” a pályakezdő („new comers”) artisták a karrierjük elején?

A „privát” emberek nem rendelkeznek cirkuszi (családi) háttérrel, nehezen értik meg ezt a sajátos életstílust, életmódot. Ezzel szemben az több évtizedes múlttal rendelkező cirkuszi családok sok esetben ugyanennek a körülménynek a korlátjával szembesülnek, mivel nem nyitottak vagy nem megfelelően nyitottak az új „dolgok”, szemléletek iránt, amelyekkel tovább fejleszthetnék, bővíthetnék az hosszú időintervallum alatt, akár generációkon átívelően örökölt és halmozott szakmai tudást.

Az artistává váláshoz és egy jó műsorszám kifejlesztéséhez a következő fő tényezőket (és hívószavakat) kell figyelembe venni:

1. Trükkök, technikák, tanár vagy mentor, a tanulási folyamat helyszíne....

2. A szám koncepciója (téma, újítások): „Legyél más!”
3. Előadói megjelenés, koreográfia, zene, kosztüm és smink, kiegészítő eszközök: „Add elő!”
4. Karrier-menedzsment.
5. Szerencse.

Az összes fő tényezőt a legmagasabb fokon kellene megvalósítani. Természetesen a maximumot nehéz elérni a gyakorlatban, de törekedni kell a maximalizálásra, ami a versenyképesség meghatározója.

Az alábbi folyamatábra megmutatja a tanuló nézőpontjából, hogyan érheti el a sikeres műsorszámot:

személy > zsánertípus > tanár/mentor > technikák > trükkök > műsorszám.

A tanuló (személy) választani fog egy zsánert, és keresni fog egy tanárt vagy mentort. A gyakorlási idő alatt (próbák) a tanár megtanítja a kezdő és haladó elemeit a technikáknak, amelyek előkészítik a szakmailag nehéz és különleges trükkök kivitelezését. Számos trükk tökéletesre fejlesztése után, össze kell állítani egy több rutinból álló sort és végül magát a műsorszámot.

E folyamatábra egyes szegmenseit fogom a cikksorozat további részeiben górcső alá venni, miután bemutatom majd a Szent István Egyetem PhD-kurzusán általam kifejlesztett BXP Értékelő Modellt.

---

* http://epa.oszk.hu/01400/01461/00035/pdf/EPA01461_cirkuszi_akrobatika_2017_1_02.pdf

[1] „*The first step is to develop the habit of doing whatever needs to be done with concentrated attention, with skill rather than inertia.*” Mihály Csikszentmihályi (1997): *Finding Flow: The Psychology of Engagement with Everyday Life* Basic Books 127 o. [saját fordítás]

[2] „privát” = cirkuszi zsargon, olyan személy, akinek nincs vagy nem volt cirkuszi múltja

---

[i] Bertalanffy, Ludwig von (1969): Az általános rendszerelmélet problémái. 25–38, in: Kindler, J. – Kiss, I. (szerk): *Rendszerelmélet. Válogatott tanulmányok*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

[ii] https://en.wikipedia.org/wiki/Systems_theory ; https://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_von_Bertalanffy

[iii] <https://hu.wikipedia.org/w/index.php?search=rendszerelm%C3%A9let&title=Speci%C3%A1lis:Keres%C3%A9s&go=Menj&searchToken=1t181qoplif2niuufsd6jzotfh> ; <https://hu.wikipedia.org/w/index.php?search=Bertalanffy&title=Speci%C3%A1lis:Keres%C3%A9s&go=Menj&searchToken=7vfe3piw7dh2xyrzzjbad9x05>

[iv] <https://portal.vik.bme.hu/kepzes/targyak/VIHVB00/> ,

[v] Bouissac, Paul : *Circus and Culture A Semiotic Approach* Indiana University Press Bloomington London (1976)

[vi] <https://semioticon.com/homepage/cv.pdf>

[vii] H. Orlóczy Edit minősítési eljárása a PTE Kommunikációelmélet Doktori Iskoláján az elsők között (2002-2004) zajlott le, ekkor még nem került sor digitális dokumentációra, neve csak az Országos Doktori Tanács honlapján szerepel https://doktori.hu/index.php?menuid=192&lang=HU&sz_ID=8246&show=1

[viii] Az értekezés digitalizált formában a *Cirkuszi akrobatika* honlapján olvasható (V.évf./2. sz. 2012. Nyár) <http://epa.oszk.hu/01400/01461/00016/pdf/>

[ix] Imai, Masaaki (1986). *Kaizen: The Key to Japan's Competitive Success*. New York: Random House.

[x] Csikszentmihályi Mihály (1997): *Flow – Az áramlat – A tökéletes élmény pszichológiája*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

[xi] Lego.hu, https://www.lego.com/en-us/aboutus/lego-group/the_lego_history/1930

[xii] Joel Brown (2013): 20 Unstoppable Entrepreneurs Share Their Advice For Success, <https://addicted2success.com/success-advice/20-unstoppable-entrepreneurs-share-their-advice-for-success/>

[xiii] Sport Scotland – the national agency for sport (2013): Understanding Talent, <https://sportscotland.org.uk/clubs/help-for-clubs/people/understanding-talent/>